

Sygn. akt IV CSK 516/20

POSTANOWIENIE

Dnia 16 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa T. S.
przeciwko Skarbowi Państwa - Generalnemu Dyrektorowi Dróg Krajowych i
Autostrad w W.
z udziałem interwenienta ubocznego po stronie pozwanej Towarzystwa
Ubezpieczeń i Reasekuracji "(...)" Spółki Akcyjnej w W.
o zobowiązanie,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 16 grudnia 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 11 marca 2020 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 1.800 (jeden tysiąc osiemset) złotych powiększoną o należny podatek od towarów i usług w kwocie 414 (czteryście czternaście) złotych tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 lipca 2017 r. (uzupełnionego postanowieniem z dnia 9 sierpnia 2017 r.) Sąd Okręgowy w L. zakazał pozwanemu Skarbowi Państwa - Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Odział w L. naruszania prawa własności nieruchomości położonej w K. przy ul. P., w drodze immisji bezpośredniej w postaci zalewania nieruchomości przez wody powierzchniowe spływające z drogi krajowej nr [...] poprzez zobowiązanie pozwanego do wykonania odwodnienia pasa drogowego drogi krajowej DK nr (...) na odcinku od skrzyżowania z ul. N. w stronę mostu tj. 577+0,70,70 do 577+217,00 składającego się z korytek ściekowych do liniowego odprowadzania wody ściekowej z jezdni, usytuowanego przy krawędzi chodnika i skarpy nasypu drogi na odcinku od skrzyżowania z ul. N. do istniejącego ścieku skarpowego zlokalizowanego na granicy nieruchomości oznaczonej numerem działki [...]27 o długości szacunkowej 92 m, w terminie jednego roku, z zastrzeżeniem wykonania opisanych czynności na koszt pozwanego, a w pozostałym zakresie powództwo T. S. oddalił i orzekł o kosztach postępowania.

Wyrokiem z dnia 2 sierpnia 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) orzekając na skutek apelacji obu stron uchylił zaskarżony wyrok w części uwzględniającej powództwo i w tym zakresie odrzucił pozew (punkt I), a w części oddalającej powództwo uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (punkt II). Postanowieniem z dnia 14 marca 2019 r. Sąd Najwyższy orzekając na skutek zażaleń obu stron uchylił zaskarżony wyrok w punkcie II.

Wyrokiem z dnia 11 marca 2020 r. Sąd Apelacyjny w (...) - rozstrzygając sprawę ponownie - uwzględnił częściowo apelację powódki T. S. i zmienił zaskarżony wyrok w części oddalającej powództwo w ten sposób, że zobowiązał pozwanego do przywrócenia stanu zgodnego ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem budynku mieszkalnego położonego w K. przy ul. P. na nieruchomości stanowiącej działkę nr [...]1 poprzez wykonanie następujących prac: drenażu opaskowego wokół budynku z grawitacyjnym odprowadzeniem wody do cieku S., wykonanie izolacji pionowej ścian podpiwniczenia od strony skarpy i chodnika, zabezpieczenie okienek w piwnicy, aby woda opadowa nie wlewała się z opaski betonowej bezpośrednio do piwnicy, wykonanie odgrzybienia oraz

zlikwidowanie pleśni w piwnicy - w terminie trzech miesięcy od uprawomocnienia się wyroku ewentualnie w przypadku uzyskania stosownych pozwoleń budowlanych w terminie trzech miesięcy od ich uzyskania, a jeżeli data ta przypadłaby w miesiącach październik - luty w terminie sześciu miesięcy, a w pozostałym zakresie oddalił powództwo oraz apelację powódki i orzekł o kosztach postępowania za obie instancje.

Od wyroku Sądu drugiej instancji skargę kasacyjną złożył pozwany. Wnosząc o jej przyjęcie do rozpoznania powołał się na nieważność postępowania spowodowaną pozbawieniem go możliwości obrony jego praw w postępowaniu apelacyjnym (art. 379 pkt 5 k.p.c.) przez zaniechanie odroczenia rozprawy apelacyjnej w dniu 12 lutego 2020 r. celem umożliwienia mu zapoznania się z opinią uzupełniającą biegłych przed zamknięciem rozprawy apelacyjnej i niewyznaczenie biegłym dodatkowego terminu na udzielenie wyczerpującej opinii w zakresie kwestii wymagających wiedzy specjalistycznej, na potrzebę wyjaśnienia których wskazywał w piśmie procesowym z dnia 29 sierpnia 2019 r. (naruszenie art. 156 w związku z art. 286 k.p.c. i art. 278 k.p.c. oraz art. 285 § 3 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.).

Ponadto - zdaniem skarżącego - w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, sprowadzające się do pytania czy roszczenie o przywrócenie stanu zgodnego z prawem, o którym mowa w art. 222 § 2 k.c. obejmuje żądanie wykonania prac, które doprowadzą do stanu lepszego niż stan istniejący kiedykolwiek przed dokonaniem naruszeń.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódka wniosła o odmowę jej przyjęcia do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi

swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Nieważność postępowania z powodu pozbawienia strony możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.) należy oceniać przez pryzmat konkretnych okoliczności sprawy. W orzecznictwie jednoznacznie przyjmuje się, że ewentualne uchybienia w zakresie postępowania dowodowego lub pominięcie zgłoszonych przez stronę środków dowodowych, a także odmowa dopuszczenia dowodu z opinii biegłego nie powoduje nieważności postępowania. Ponadto pozbawienie możliwości działania strony powodujące nieważność postępowania zachodzi tylko wtedy, gdy strona nie miała możliwości obrony swoich praw, a nie gdy ta obrona była utrudniona (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 1968 r., ICR 432/67, OSNCP 1969, nr 7-8, poz. 137, z dnia 22 stycznia 1974 r., III CRN 355/73, OSPiKA 1975, nr 3, poz. 66, z dnia 19 listopada 1997 r., I PKN 377/97, OSNAPiUS 1998, nr 15, poz. 445, z dnia 19 lutego 2014 r., V CSK 189/13, niepubl. oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 1998 r., I CKN 496/97, niepubl., z dnia 12 grudnia 2000 r., II UKN 121/00, OSNAPiUS 2002, nr 17, poz. 421, z dnia 13 października 2005 r., II PK 116/05, niepubl., z dnia 13 stycznia 2016 r., V CZ 82/15, niepubl., i z dnia 17 lipca 2019 r., V CZ 20/19, niepubl.).

Sytuacja taka w badanej sprawie nie wystąpiła. Sąd Apelacyjny dopuścił dowód z uzupełniającej opinii biegłych z zakresu gospodarki wodno-ściekowej i budownictwa wodnego W. D. oraz z zakresu mykologii J. O. w celu ustalenia zakresu zmian stosunków wodnych na działce [...]1 po wykonaniu przebudowy ciągu pieszo - jezdni oraz wpływu tych zmian na stan budynku powódki, a także

prac remontowych jakie należy w nim wykonać by przywrócić jego funkcjonalność i stan techniczny. Po sporządzeniu przez biegłych opinii pozwany zgłosił do niej pisemne zastrzeżenia wraz z pytaniami i wniósł o zażądanie od biegłych ustnego wyjaśnienia opinii (k. 2308 - 2316). W związku z powyższym Sąd Apelacyjny wyznaczył termin rozprawy na którą wezwał biegłych doręczając im zarzuty pozwanego do opinii. Na rozprawie w dniu 12 lutego 2020 r. stawili się biegli składając do akt pisemne ustosunkowanie się do zarzutów pozwanego (zawierające między innymi odpowiedzi na konkretne pytania zawarte w zarzutach), które na początku rozprawy zostały doręczone pełnomocnikom obu stron i złożyli ustnie opinię (k. 2483 - 2484).

Oddalenie w tych okolicznościach - po ponad godzinny przesłuchaniu biegłych - wniosku pełnomocnika pozwanego o odroczenie rozprawy i określenie miesięcznego terminu na ustosunkowanie się do opinii uzupełniającej biegłych i zgłoszenie zastrzeżeń, w żadnym wypadku nie może być kwalifikowane jako pozbawienie skarżącego możliwości obrony swoich praw. Na etapie postępowania apelacyjnego postępowanie w sprawie trwało prawie dziesięć lat, problemy będące przedmiotem opinii biegłych były pełnomocnikom stron doskonale znane, a opinia uzupełniająca była odpowiedzią na zgłoszone do opinii zastrzeżenia skarżącego, który miał na rozprawie możliwość zadawania biegłym pytań. Jeżeli zapoznawanie się na bieżąco z odpowiedziami biegłych w czasie składania przez nich ustnej opinii było dla pełnomocnika skarżącego utrudnione, miał możliwość wnioskowania o zarządzenie przerwy w rozprawie celem umożliwienia mu zapoznania się z uzupełniającą opinią biegłych - przed ich przesłuchaniem - czego nie uczynił. Kwestionowanie natomiast przez skarżącego w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wniosków opinii biegłych usuwa się spod kontroli Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym (art. 398³ § 3 i 398¹³ § 2 k.p.c.).

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja

2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151). Nie istnieje przy tym potrzeba wykładni przepisów prawa ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl., z dnia 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, niepubl., z dnia 17 marca 2015 r., I PK 4/15, niepubl., i z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, niepubl.).

Problematyka sposobu rozumienia pojęcia „stanu zgodnego z prawem” o którym mowa w art. 222 § 2 k.c. była już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego. W orzecznictwie przyjęto - co odpowiada dominującemu stanowisku prezentowanemu w doktrynie - że nie należy go rozumieć wąsko, byłoby to bowiem sprzeczne z istotą i funkcją roszczenia negatoryjnego oraz zaprzeczałoby efektywności wynikającej z tego przepisu sankcji. Może ono w sferze uprawnień wynikających z własności przejawiać się w różnych formach. Jednak istotną jego cechą jest to, że powinno ono zmierzać do usunięcia skutków naruszenia prawa własności, a więc i skutków immisji, w taki sposób, aby właściciel nieruchomości sąsiedniej mógł z niej korzystać w taki sposób jak przed działaniem zakłócającym (art. 144 k.c.). Przywrócenie stanu zgodnego z prawem nie zawsze jest równoznaczne z przywróceniem stanu poprzedniego, niezbędne jest natomiast zminimalizowanie immisji w takim stopniu, by nie przekraczała przeciętnej miary (por. m.in. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 1984 r., III CZP 4/84, OSNCP 1984, nr 10, poz. 71 i z dnia 21 listopada 2013 r., III CZP 65/13, OSNC 2014, nr 7-8, poz. 71 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 1982 r., I CR 377/82, OSNCP 1983, nr 9, poz. 134, z dnia 18 czerwca 1998 r., II CKU 6/08, niepubl., z dnia 30 stycznia 2009 r., II CSK 461/08, niepubl., i z dnia 6 maja 2009 r., II CSK 594/08, niepubl.). Argumentacja skargi nie dowodzi potrzeby kolejnej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym przedmiocie, a wskazuje na kwestionowanie zasadności przyjętego przez Sąd Apelacyjny sposobu udzielenia powódce ochrony w ramach regulacji art. 222§ 2 w zw. z art. 144 k.c. w szczególnych okolicznościach sprawy.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 16 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 8 pkt 6 i § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 18) obciążając nimi pozwanego stosownie do wyniku postępowania kasacyjnego.